

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>Szerkesztőség, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény küldendő: Nagy-Péterfia-utca 977.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven. ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETESEK DIJA: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékon</i> egész oldal 6 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 3 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt 50 kr, $\frac{1}{6}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árnegyedmenny adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.</p>	<p>A kiadóhivatal kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a külső hirdetésekre vonatkozó küldemény.</p>
---	--	--

A tanítók fizetése.

„A tanítói illetmények rendezéséről“ szóló törvényjavaslat, melyet az országgyűlés képviselőháza közelebb tárgyalt s számos és lényeges módosítással elfogadott, úgy a tanítók anyagi helyzetének javítása s ezzel a népoktatás emelése, általában kulturális tekintetből, valamint az iskolafentartó felekezetek, különösen a nagyon is korlátolt anyagi erővel rendelkező protestáns egyház szempontjából felettébb fontos és messze kiható horderejű.

Nincs, nem is lehet művelt magyar ember, ki elvben ne helyeselné a törvényjavaslat célját, hogy t. i. a tanítók tulnyomó nagy részének nyomasztó anyagi helyzetén javítva legyen, hogy a tanítói illetmények rendesen kiszolgáltassanak, s ezek folytán megmenekedvén a terhes, lenyűgöző, a szellemi munkaképességet is megbénító anyagi gondoktól: a tanító az iskolának éljen, kedvvel és egész odaadással működjék szép pályáján, magát tökéletesítse, művelje, nemes ambícióját abban keresse és találja fel, ha minél jobban megfelel hivatásának s híven teljesíti kötelességét.

Nincs, nem is lehet művelt magyar ember, ki örömmel ne látná és szívből ne üdvöznél a vallás- és közoktatásügy derék miniszterét, midőn ezer gondja és tömérdek bajai között, nem kicsinyli, mint tette különösen egyik nagynevű előde, a népoktatást és annak munkásait, nem hagyja továbbra is nyomorogni azt a több mint 2000 tanítót, kiknek fizetése 25 évvel az 1868-ik évi népoktatási törvény meghozatala után, még ma sem érte el a 300 frt minimumot.

Épen ezért kiki indokoltnak és jogosnak találja azt a nagyszabású, országos mozgalmat, mely a tanítók részéről e törvényjavaslat tárgyalása alkalmából megindult. Indokoltnak és jogos-

nak, a nélkül azonban, hogy e mozgalom intézőinek és terjesztőinek szórványosan ugyan, de mégis több helyen és alkalommal nyilvánult tuzásait helyesléssel fogadta volna. Mert könnyű szónokolni, könnyű ígérni 600 frtos minimumot, — hiszen megtette az ellenzék is, — de a szép szó nem mindig realizálható, az ígéretet másnak kellett volna beváltani készpénzzel az adóhivatalnál. Közbejátszhatott talán a dologban egy kis pártmaneuver is. Nagyon sajnálatra méltó volna tehát, ha a tanítóság felülne a párteberek phrásisainak, némelyik párt-hírlap jézsuita fondorkodásának, ravasz szemforgatásának, pilátusi kézmosásának, s elégedetlenül fogadná, elfogultan vagy épen daczosan viselné magát a törvényjavaslattal szemben, mely pedig, ha nem mondta is ki a 600 frtot minimum gyanánt, az eddigi állapothoz képest tisztességes haladást mutat s mindenesetre javulást fog eredményezni.

A minimum ugyan 300 frt marad, de gondoskodva van róla, hogy a törvény ne legyen többé csak írott malaszt. Kimondja a javaslat, hogy ha az iskolafentartó község vagy felekezet kérelmezi, a tanító fizetése, lakáson és félhold kerten kívül, 400 frtra is kiegészítettik. A kántori díj a tanító 300 frtos minimális fizetésébe be nem számítható. Végre pedig, tekintet nélkül az alapfizetés mennyiségére, a tanító 5 ötéves 50—50 frt korpótlékban részesül, azaz fizetése 25 évi szolgálat után 250 frral emelkedik.

Ki ezekben javulást nem lát: vak, vagy látni nem akar. Mert szép volna az a 600 frtos minimum, de a ki most és egyszerre kívánja, nem számol a körülményekkel, a jelen nyomasztó helyzettel. El fog jönni bizonyára az idő, még pedig hihetőleg nem sokára, hogy a 600 frtot írja törvénybe a mostani 300, illetőleg 400 helyett az országgyűlés. De drága, igen drága lesz ennek reánk protestánsokra nézve az ára

Törvénybe iktatja ugyanis felekezeti iskoláink legnagyobb részének, talán mindenikének megszüntetése árán. Mert el kell jönni az időnek, — ez forró vágy, biztató, éltető édes reménység minden művelt, igaz magyar ember keblében, — hogy a magyar állam kulturára fordítható költsége helyes és méltányos arányba jöjjön másnemű kiadásaival. De hogy a népiskolákra kiadható pénzének egy részét ez esetben sem fogja az állam kellő rekompenzáció nélkül a felekezeti iskolák segélyezésére fordítani: az úgy e mostani törvényjavaslat intenciójából kitűnik, mint annak tárgyalása alkalmával a képviselőházban nyilvánult s a tulnyomó nagy többség részéről helyesléssel fogadott államosítási cél és szándék kellő megfontolásából önként következik. Már a mostani javaslat is kiköt bizonyos befolyást és jogokat a miniszter, illetőleg az állam részére, mihelyt a felekezeti vagy községi tanító fizetéséhez 60 frtnál nagyobb összeget tevő segélylyel járul. Így van ez a fizetés 400 forintra való kiegészítésénél is. Csak a korpótlék adása maradt minden feltétel nélkül. Pedig a minisztert több oldalról azzal vádolták, hogy hitfelekezeti érdekeknek hízeleg, ezeket az érdekeket szolgálja, beczezi. Mit tennének helyzetében az államosítók, mit különösen azon esetre, ha a vallás- és közoktatásügy budgetje engedné?

De előbb-utóbb engedni fogja. Ez esetben, sőt a 600 frtos minimum törvénybe iktatásakor már, alig marad felekezeti, különösen prot. népiskola nagy Magyarországon. Ehhez a végeredményhez hozzá kell szoktatni magunkat. Jobb előbb, mint későn.

Az államnak már most is, fokozott mértékben, nagy befolyása van az oktatásügyre. Pedig még most szüksége van a terhet viselő, iskolát fenntartó felekezetekre. Mily befolyást fog magának venni akkor, ha az iskolafenntartás költségeit képes lesz fedezni, könnyen viselheti.

Az elemi oktatás államosítása elismert, bevallott cél gyanánt lebeg a magyar államférfiak tulnyomó részének szeméi előtt. Ez államosítást, úgy mondják, úgy tartják, a magyarság érdeke követeli nálunk, hol a nemzeti izgatások, mint hamu alatt lappangó, de folyvást izzó zsarátnok, parázstűz, a legkisebb fuvallatra fel-fel lobbannak, terjednek, templomba, iskolába beveszik magukat, égetik és megemésztik a haza szerelmének, a polgári békének és egyetértésnek természetadta ösztönét, vágyát, szent érzelmeit. Kié az iskola, azé a jövő, hangoztatják az államosítók. Ezért a magyarság érdekében vélnek cselekedni és cselekedni is fognak, mihelyt az állam anyagi ereje engedi. Igaz, hogy magyarság

szempontjából a mi reformált felekezeti iskoláink ellen a legsötétebb lelkű kajánság és gyűlölet sem emelhet semmi kifogást; de azért iskoláinkra nézve különleges, vagy kivételes törvények hozásáról még csak álmodnunk sem lehet. A felekezeti iskolák együtt és egymás mellett állanak és egymás után fognak elesni.

Tanítóink egynémelyikéről eddig is fel-felhangzott a panasz, hogy bár a felekezet szolgálatában állanak, még sem lelkesednek érdekeinkért. A tanfelügyelőt nagyobb respectussal fogadják, mint p. o. az esperest, inkább a kedvében járnak. Az állami felügyelet és állás húsosabbnak vélt egyiptomi fazekai után vágyakoznak s elégedetlenek saját helyzetükkel. Nem helyeslem, sőt elítélem, de meg tudom magamnak magyarázni viselkedésök okát, valamint azt is mintegy előre látom, hogy jövőben, a mostani törvényjavaslat által teremtett új helyzetben, még nagyobb számmal lesznek ilyenek. Hiába, az elemi oktatás államosítása, úgy látszik, már csak idő,- illetőleg pénzkérdés nálunk.

Épen azért, hogy hitfelekezeti érdekeink lehetőleg, kellő és kívánatos mértékben megóvassanak: jó előre hozzá kell készülni az előbb-utóbb bekövetkező államosításhoz. Ez előkészület történhetik talán felekezeti tanítóképzőink megtartása s ez esetben kifogástalan berendezése és felszerelése, versenyképességének fokozása által, minden esetre pedig úgy, hogy leendő lelkeszeinket, a theologusokat nemcsak úgy neveljük, hogy az elemi tanítás munkáját ne kicsinyeljék, hanem különösen a vallásos oktatás körül kellő elméleti és gyakorlati jártasságot igyekezzenek pályájukon magoknak szerezni. Az állami iskolákban egyedül az ő lelkesedésök, munkájok és buzgóságukra lesznek bízva hitfelekezeti érdekeink. Ezért minden egyházát igazán szerető ember meleg érdeklődésére méltó ez az ügy.

Kovács Lajos.

Helyettes lelkész joga.

Egy év óta folyvást tartó elvi meghasonlást szült közöttünk zsinati még érvényes törvényünk ama §-a, mely rendel, hogy az egyházmezei közgyűlésnek „minden rendes vagy helyettes lelkész” hivatalból tagja.

Természetes, hogy e §. alkalmazása ott, hol a „rendes vagy helyettes lelkész” egy és ugyanazon személy, semmi nehézségbe nem ütközik. De ahol rendes lelkészül nem a helyettes választott el: vitatni lehet, (ha tetszik) hogy az a „rendes vagy helyettes lelkész” részére biztosított jog a kettő közül már most voltaképen kit illet? Ugy itélik némelyek, hogy a helyettes lelkész joga a rendes lelkész pusztá elválasztásának megerősítésével önmagától elesik, bár kötelességei kiáltó ellentétül — továbbra is megmaradnak. Mások ellenben

itt egy oly gordiusi csomót vélnek látni, melynek kettévágása csak az egyházmegye, mint törvénytárgyozó hatóság által eszközölthet.

Részemről egyik felfogáshoz sem csatlakozhatom, mert ama §-ból egyiket sem bírom kiokoskodni, még kevésbé a törvényhozás intencióival összeegyeztetni. — Föl nem tehető ugyanis, hogy a törvényhozás valamely egyháznak egyszerre két, t. i. rendes és helyettes lelkészéről kívánt volna tudomást venni, mert mindkettő önálló működési kört töltvén be, egymást mereven kizárja; úgy hogy rendes lelkészről beszélni ott, hol helyettes lelkészség van, merő absurdum, valamint az is, hogy a helyettes lelkészséghez a törvényhozás oly jogot akart volna kötni, mit időközben attól még el is lehet venni.

Nagyon önkényes magyarázat, hogy valaki, mert elválasztott, ipso facto már rendes lelkész. A törvényhozás ugyanis csak önállóan működő lelkészeket ismerhet és fogadhat el az egyházak jogos képviselői, vezetői, gondozói gyanánt; az elválasztott lelkész pedig még nem ilyen. Maga a választás ténye az illetőre köteleességet nem, tehát pozitív jogot sem ruházhat, legföllebb névleg teszi rendes lelkésszé ott, hol a kormányrúd más törvényes kezek felelősségére van bízva.

Nem lehet érteni, hogy midőn a választott lelkész köteleessége a helyettes lelkészség ideje alatt szünetelnek, miért ne szünetelnének jogai is?

Vagy hol van megírva, hogy a választás napjától kezdve a helyettes lelkész a választottnak rendelkezése, felelőssége alá bocsáttatik s tőle ama §-ban adott jog elvonatik? Mi lenne abból, ha az egyház adás-vevési jog-ügyleteinek kötése, oldása egy esetleg igen távol lakó választott lelkészre volna bízva?! S miként felelhetne ez a helyettes tényeiért? Aztán, ha a választás maga, rendes lelkészt illető jogok élvezetébe juttathat: akkor egy már rendes lelkész más egyházba elválasztatván, ily minőségben két helyen is szerepelne s egyszerre két jogot gyakorolhatna; míg a helyettes lelkész írott törvényben álló jogát még egy felfüggesztett rendes lelkésszel szemben sem érvényesíthetné. Lehetetlen föltevés, hogy a törvényhozás egy „hivatalból” eredő, tisztán hivatali működés után járó jogot a lelkészi hivatal tényleges vezetőjétől csak azért akarjon elvenni, hogy azt egy ama hivatalon még kívül álló személyiségre ruházza.

Szerintem tehát világos a törvényhozás azon intenciója, hogy rendes lelkész alatt nem névleg elválasztott, hanem tényleg is működő lelkész értendő, s hogy nem a választásnak, de a törvényes felelősség alatt reánk ruházott hivatali működésnek szolgál attributumául az a jog, mely a helyettes lelkészeknek munkájuk szerény jutalmául a törvény jelzett §-ában minden utógondolat vagy megszorítás nélkül fenhagyatik; miért is azt a §-t megcsönkíteni, a benne gyökerező jogot a helyettes lelkészekről elvenni sem önkényes magyarázásokkal, sem egyházmegyei jobbra-balra hajolható ítéletekkel nem lehet. Legalább az én álláspontom ez, melynek megdöntését bárki részéről szívesen veendem.

Kántor-Jánosi, 1893. ápril. 24.

Szigethy Gyula,

ev. reform. s. lelkész.

KÖZÉLETÜNK.

A debreczeni ev. ref. egyházmegye és a debreczeni ev. ref. egyház közötti viszony ismertetése.

II.

Abban a vitában, mondhatni küzdelemben, mely a debreczeni egyházmegye és debreczeni egyház közt az egyházi közigazgatás terén oly sokszor megújult s végmegoldást mai napig sem nyert, mi volt az egyik, mi a másik fél álláspontja? az egyház az ő követeléseiben, az egyházmegye ezek elleni védekezésében mire támaszkodott? e kérdésre kívánok még megfelelni s a vitázó felek indokait egyéni, szerény megjegyzésekkel kísélni.

A ki a fentebb előadott tényeket elfogulatlanul vizsgálja, az előtt minden kétségen felül állhat az, hogy az egyházmegye, a debreczeni egyházzal szemben, a maga hatáskörét soha, egy hajszálnyira sem lépte túl; oly jogot vagy beavatkozást, mely őt meg nem illette, magának nem követelt; sőt ellenkezőleg, a hol csak tehetett, engedményeket adott s ezekben elment odáig, a meddig jogainak sérelme nélkül mehetett; egy esetben még ezen túl is. Tény, hogy a debreczeni egyház a debreczeni egyházmegye kebelébe tartozott s tartozik még ma is; hogy sem egyházkerületi, sem konventi, sem zsinati intézkedés, az egyházat az egyházmegye közigazgatási hatósága alól sem részben, sem egészben soha ki nem vette és így az egyházmegyének joga volt a belhivatalnokok egyházmegyei, illetőleg esperesi megerősítését a debreczeni egyháztól is követelni; joga volt az egyházmegyei közigazgatási költség fizetési kulcsát a depr. egyházra vonatkozólag is megállapítani; joga volt a statisztikai s egyéb kimutatásokat és jelentéseket ez egyházból is bekivánni; joga volt a lelkészválasztásokba elnöksége útján a küldöttek kinevezése által befolyjni; joga lett volna — az én nézetem szerint — az egyház összes ügyeire s legalább a leányiskolákra nézve, a canonica visitatióban gyökerező felügyeleti jogát is gyakorolni. Kánonok, saját hatáskörben hozott szabályrendeletek, egyházi törvények képezték és képezik az egyházmegye magatartásának a debreczeni egyházzal szemben szilárd alapját és sem a rendelkezésekre álló adatok, sem személyes tapasztalásom nem mutatnak fel egyetlen oly esetet sem, melyben az egyházmegye oly kívánalmat vagy követelést intézett volna a debreczeni egyházhoz, melyet intézni joga vagy épen kötelessége ne lett volna. Ellenkezőleg, még jogainak alkalmazásában is nem merev és rideg, hanem határozottan engedékeny és méltányos magatartást tanúsított. Mert azon esetekben, melyekben a debreczeni egyház az egyházmegye törvényes jogainak tekintetbe vétele nélkül, ezeknek határozott mellőzésével járt el: az utóbbi (a Lakatos József consensusának ügyét kivéve, hol ezt az egyházmegye megtagadta) vonatkozó határozataiban tiltakozik ugyan jogainak csorbitása ellen, de magát a tényt készséggel, sőt néha örömmel megerősíti; a közigazgatási költség felett éveken át alkudozik a debreczeni egyházzal, melynek során kilátásba helyezi ugyan az egyházkerület beavatkozásának kikérését, de soha sem teszi meg, hanem mikor a depr. egyház a költségre vonatkozó köteletségének teljesítését megígéri: talán örömben, talán a hosszas küzdelemben kifáradva, — talán a minden áron akart békesség szempontjából elmegy a jogosult méltányosság határán túl is az által, hogy az

egyházmegye és egyház közötti viszonyoknak, az egyik érdekelt fél, t. i. a debreczeni egyház által adott és így egyoldalú magyarázatába szó nélkül belenyugszik (1864 aug. — 6.); kiküldetésekre, a debr. egyház ügyeiben, (lelkészválasztás, dekanátus stb.) mindig debr. egyháztagokat alkalmaz, nehogy az egyház érzékenységét valahogy megsértse; a felügyeleti jog gyakorlását (can. visitatio) komolyan soha meg sem kíséri, sőt mintegy 9 év óta határozatilag is felfüggeszti ezt, mert bizalommal van az egyház ügyeinek helyes vezetése iránt; a surlódásokat okozó viszonyt több ízben rendezni kívánja egyetértéssel, békés uton, ez iránt nem egyszer kezdeményez, engedményei ezt czélozzák, a többek közt legujabban annak pártolása is, hogy a debr. egyház kiváltságot nyerjen a tekintetben is, hogy *egyház-közösi közgyűlés* alakítására ne köteleztessék, hanem csupán presbiteriuma intézze minden ügyeit. Mindezeket így látva és tudva, lehetlenség elfogultság nélkül másként itélni, mint hogy az egyházmegye álláspontja a debr. egyházzal szemben törvényes, magatartása korrekt.

De nézzük a *debreczeni egyházat!* „Konventi határozatok által méltányolt s gyakorlat által érvényesített sajátságos helyzetére“ hivatkozik a debreczeni egyház, szívós kitartással követett függetlenségi törekvéseiben; ezenkívül még az 1864. 6. sz. egyházmegyei határozatra, továbbá lélekszámára s végre, újabban, azon parancsoló szükségre, hogy minden egyházmegyei fenhatóságtól teljesen szabadon mozoghasson.

Az a konventi határozat, melyre a debreczeni egyház vitatott kiváltságainak igazolása végett gyakran történik hivatkozás, az 1822-dik évi General-Convent határozata, melynek alapján az egyház egyfelől kizártnak tartja azt, hogy felette az egyházmegye canonica visitatiót gyakorolhasson, — másfelől abból, hogy ez a konvent a debreczeni egyház főgondnokának segédgondnoki rangot és befolyást adott az egyházkerületi gyűlésen, azt következteti, hogy reá nem terjedhet ki legalább is oly mérvben az egyházmegye fenhatósága, mint egy másik egyházra. Én e konventi határozatot egészben nem ismerem, azt elolvashatni módomban nem volt, de előttem van az egyházkerületi főjegyző urnak egy, épen e tárgyban hozzá intézett esperesi tudakozódásra válaszul 1882. január 7-én kelt hivatalos levele, melyben a hivatolt határozatot e szavakkal ismerteti: „... a nevezett évi februári konvent szabályozván a **debreczeni egyház és főiskola** közötti viszonyt, azt mondotta ki, hogy a localis curatoratus nevezzen ki a maga kebeléből egy állandó deputatiót az immediata inspectio gyakorlása végett, mely álljon 3 városi secularisból, egy helybeli predicatorból és a rector professoraliból s ezek vigyázzanak fel szorosán a főiskolára...“ Ebből már világos az, hogy az említett konventi határozat a debreczeni *egyháznak* nem az egyházmegyéhez, hanem a *főiskolához* való viszonyát szabályozta s jogot adott annak a főiskola feletti felvigyázásra és a mennyiben akkor még, valamint később is egész a hatvanas évekig más elemi fiuiskolák nem voltak Debreczenben a főiskolában elhelyezettek kivül: lehet következtetni ama felvigyázási jognak ezekre is kiterjedését. De ez a határozat a legkisebb alapot sem szolgáltatja arra, hogy a debreczeni egyház maga felett az egyházmegye felügyeleti jogát el ne ismerje, hogy a canonica visitationak kebelében gyakorlása ellen — mint ezt mindig tette — jogosan tiltakozhasson; mert az a konventi határozat még csak nem is érinti az egyházmegyének az egyházhoz való viszonyát, annál kevésbé korlátozza azt s ha figyelembe vesszük, hogy az egyházmegye felügyeleti joga,

melyet az u. n. canonica visitatio által gyakorol, nemcsak az iskolákra, hanem az összes egyházi ügyekre kiterjed, sőt ha látjuk, hogy az a határozat nem említi a már akkor is létezett utcai iskolákat, még kevésbé vonatkozhatik a város különböző részein évtizedekkel későbbben felállított nagyszámu elemi iskolákra: el kell ismernünk, hogy a debreczeni egyháznak ama konvent által a főiskolát illetőleg adott inspectionális jog egyáltalában nem áll ellentétben az egyházmegyének az egyház feletti felügyeleti jogával, nem zárja azt ki; sőt az iskolákra vonatkozólag is legfeljebb a főiskolában elhelyezett elemi osztályokat rendeli az egyház felügyelete alá, de az összes utcai elemi iskolákat illetőleg érintetlenül hagyja az egyházmegye canonica visitatióját. Nem vette ki a konvent a debreczeni egyházat az egyházmegye fennhatósága alól az által sem, hogy főgondnokának az egyházkerületi közgyűlésen, az egyházmegyei gondnokok sorában széket és szavazatot adott, mert adta ezt egyfelől jutalmul azon áldozatokért, melyeket a debr. egyház a főiskola érdekében hozott és hoz, — másfelől még inkább azért, hogy a debreczeni főgondnok, mint a főiskolára felügyelő helyi bizottság (ma gazdasági tanács) elnöke, a főiskola ügyeire, az ezek intézésére hivatott egyházkerületi gyűlésen is befolyással bírhasson. Hiszen ha ama sokat emlegetett konventi határozatnak csak egyetlen egy pontja is szabályozta volna a debr. egyháznak az egyházmegyéhez való viszonyát: bizonyára, oly hosszú idő óta, ha egyszer nem, másszor nyílt hivatkozás történt volna arra a pontra s ez esetben meg kellett volna szünnie ezen a téren minden további surlódásnak, mert az egyházmegyének akarva, nem akarva meg kellett volna hajolnia a felsőbb forum érvényes határozata előtt. De hogy ilyen pont nincs, abból következtethető, hogy a debreczeni egyház sohasem hozta azt az egyházmegye elé, s hogy ennek dacára a felügyeleti jog, a maga kifejezett formájában, t. i. a canonica visitatio útján, a debr. egyház felett nem gyakoroltatott: ez nem az egyház e nemű jogának, hanem egyedül az egyházmegye engedékenységének következménye, mely annyival indokoltabbnak látszott, mivel — a debr. egyház intellectuális erejétől eltekintve is — az egyházkerület szuperintendense, illetve püspöke mindig, a debr. *egyházmegye esperese* pedig igen sokszor, egyszersmind a debr. egyház lelkipásztora is volt. Mindezeknél fogva az 1822-ik évi generál konvent határozata nem kellő alap arra, hogy a debreczeni egyház az egyházmegyével szemben kiváltságolt álláspontra helyezkedjék.

A másik, a mire a debr. egyház a maga kívánalmait építi az egyházmegyével szemben, ez utóbbinak Sámsonban, 1864. aug. 19-én, 6. sz. alatt hozott határozata. Ha valaki figyelmére méltatta e cikk első részét, ott olvashatta e határozat keletkezésének történetét; egy hosszú vitát fejezett ez be, mely az egyház és egyházmegye közt a közigazgatási költség tárgyában folyt. Mikor a tőle kívánt költséget végre megajánlotta az egyház, egyszersmind kijelentette, hogy „konventi határozatok által méltányolt s gyakorlat által érvényesített sajátságos helyzetéből kifolyólag úgy belügyeire, mint a ft. egyházkerület és a főiskolára vonatkozó viszonyaira nézve intézkedéseit, önkormányzati jogkörében mozogva a n. t. egyházmegyétől függetlenül gyakorolja.“ Erre hozta az egyházmegye fentebb jelzett határozatát, hogy „a debr. egyháztanács által az egyházmegyéhez való viszonyra nézve kimondott elvekben megnyugszik...“ mit a debr. egyház azóta úgy fog fel, mint egy közte és az egyházmegye közt létrejött egységet, melyben

az utóbbi elismerte, hogy tőle a debr. egyház egyebekben független s csak a közíg. költséget tartozik viselni és a belhivatalnokok részére consensust kérni. Nem tagadom, hogy e határozat — bármi indokolta legyen is létrejövetelét — így, a mint van, a debr. egyház felfogásának nagyon kedvez s ha annak idején az illetékes felsőbb forum elé terjesztett volna és annak helybenhagyását, illetőleg megerősítését kinyerte volna: a legbiztosabb alapját képezné ma a debr. egyház magatartásának. De hogy ezen egyházmegyei határozat már csak legfeljebb mint történeti adat bír némi értékkel, — ellenben pedig sem a debr. egyház kívánalmainak alapul nem szolgálhat, sem az egyházmegyére nézve kötelező nem lehet: világosan mutatja a két testület felsőbb forumának, a *tiszántuli egyházkerületnek 1879. aug. — 250. sz. végzése*, mely — ha jól tudom — a nagynevű kerületi levéltárnok és debreczeni lelkész: Révész Imre véleménye alapján hozatott s melyet, mint az egyház és egyházmegye közötti egész viszonyra s ebben különösen az elébb említett egyházmegyei határozat értékére élénk világot vető felsőbb hatósági végzést — tárgyamra tartozó részében — szükségesnek tartok szóról szóra ide igtatni. „Egyházkerületi közgyűlésünk — mondja a 250. sz. végzés — a hozzá közvetlenül felterjesztett ügy (egy debreczeni presbiterválasztási felebbezés) első fokú elbírálására sem mint közigazgatási, sem mint törvényhatósági testület nem érzi magát jogosultnak; nem pedig a következő okoknál fogva:

Ugyanis, ha elismertetik is — mi kétségbe nem vonható — a debreczeni egyháznak az *egyházkerülethez* való sajátos viszonya, ez csakis azon főiskolai ügyekre tartozik, melyeket az 1822. évi generál konvent szabályozott; *minden más tekintetben azon egyházmegye igazgatása alá tartozik, a melynek kebelében van s annak hatásköre alól magát kivonva, nem függetlenítheti.*

A debreczeni egyházmegyének a debreczeni egyház irányában létező ilyenmü jogát kétségtelenné teszik az egyházi canonok s azok értelmében, nevezett egyháznak egyik vitás ügyében kelt azon királyi resoluczió, mely szerint az nem az egyházkerülethez, hanem az egyházmegyéhez utasítatik el nem intézhető bajai orvoslása végett; de kétségtelenné teszik egyszersmind régibb és újabb gyakorlatok, melyekből kitűnik, hogy a debreczeni egyház a róla nevezett egyházmegye közigazgatása körében, tisztviselők választása s közgyűlésekre küldött képviselői által jogokat gyakorolni soha sem szünt meg s egyszersmind az egyházmegyétől függés kötelezettségét is elismerte, midőn belhivatalnokai meghívására onnan kérte ki esetről esetre az engedélyt s az egyházmegyei közigazgatási költségek fedezéséhez is hozzájárult.

És ha a debreczeni egyházmegye — miként hivatkozás történik — az *1864. évi közgyűlése 6. sz. végzésében*, a debreczeni egyháznak felsőbb egyházi hatóság vagy törvény által engedélyezett, valamely kiváltságos jogot engedélyezett volna, vagy olyat ismert volna is el, *ez, mint egy felsőbb illetékes forum meghallgatása nélkül keletkezett jogcsontítás, törvényesen kiható erővel semmi esetben sem bírhat. . .*“

Ime! így gyengül, sőt semmisül meg e végzés által, a debreczeni egyház igényeinek egyik legerősebbnek vélt alapja, az 1864: 6. sz. egyházmegyei határozat!

A harmadik indok, melyre a debreczeni egyház függetlenségi törekvéseiben támaszkodik, az a *nagy lélekszám*, a melylyel bír s az egyházmegyei *közigazgatási költségeknek e lélekszám arányában való viselése*. Már 1859-ben, a közíg. költség feletti nagy vitában azt

mondja a debreczeni egyháztanács, hogy ha a közíg. költségnek „csaknem hasonfelét kifizetné, akkor a proportio szerinti jogélvezet tőle meg nem tagadtathatnék“. Még nyomatékosabban, mint egyik legfőbb indokra hivatkoznak erre a debreczeni egyház vezérferfiái az ügy legújabb stádiumában akkor, mikor két egyházkerületi s két zsinati képviselőnek szabadon választhatása jogát igénylik egyháztanácsuk számára. Így argumentálnak ugyanis, hogy az egyházkerület a képviselő küldési jogot lélekszám arányában osztotta meg az egyházmegyék között; a debr. egyház pedig 42,000 lelket számlál, a mire való tekintettel nyert a debreczeni egyházmegye 4—4 képviselő küldésére jogot s így csaknem felét képezvén az egyház az egyházmegye lélekszámának, igazságos és méltányos, hogy a képviselőket is fele részben maga válaszsza. Lássuk ez argumentumot először is a számok világításában! A rendelkezésemre álló legközelebbi adat, t. i. az 1891. évi esperesi jelentés szerint a debreczeni egyházmegye 104,719 lelket számlál, melyből a debreczeni egyházra — mint mondatik — 42,000 s pár száz, az egyházmegye többi 26 egyházára pedig 62,000 s néhány száz lélek esik; ehhez képest a közíg. költség egész terhe (minden lélek után 1 kr.) 1047 frt 19 kr., miből a debreczeni egyház 420 s néhány frtot, a többi 26 egyház pedig 620 s egynehány forintot visel. Már ha teljesen elfogadnók is a lélekszámra alapított indokot, ama számokból akkor is világos lesz, hogy a debreczeni egyház nem igényelheti fele részben a képviselő küldési jogot, mert az egyházmegye lélekszámának nem felét, hanem legfeljebb csak $\frac{2}{5}$ részét alkotja s a közíg. terhet is csak $\frac{2}{5}$ részben viseli. De nem állhat meg a lélekszám arányára alapított indok általában azért sem, mert egyfelől, bár tagadhatatlan az, hogy az egyházkerület a képviselő küldési jog szétosztásánál a lélekszám-arányt állította fel kulcs gyanánt: mindazáltal az is tul van minden kétségen, hogy ezen intézkedésében nem külön-külön, egyik vagy másik egyház lélekszámára, hanem arra tekintett, hogy egy-egy egyházmegyét alkotó összes gyülekezetek *együtt* hány lelket számlálnak s ehhez képest midőn a debreczeni egyházmegyének 4—4 képviselő választására adott jogot, — bizonyára távolról sem azt nézte, hogy a debreczeni egyház a vele egy egyházmegyét alkotó gyülekezetekkel szemben maga 42,000 lélekből áll: hanem azt, hogy a 27 egyházból álló debreczeni egyházmegye a kerület más kisebb egyházmegyéivel szemben 104,000 lelket számlál; másfelől mert nincs az egyházi törvénynek egyetlen egy §-a, nincs — legalább az én szerény tudomásom szerint — felsőbb egyházhatósági szabályrendelet vagy határozat sem, mely egyik vagy másik egyháznak, bírjon bármily nagy lélekszámmal, addig, míg valamely egyházmegye kebelébe tartozik s annak egyik alkotó részét képezi, alapul szolgálhasson olyan jogok külön gyakorlására, a melyek vagy egy egyházmegye közgyűlését, mint ilyet, vagy egy egyházmegyébe kebelezett összes egyházak presbiteriumait *együttesen* illetik. Ilyen jog pedig a kerületi, illetve a zsinati képviselők választása s ezt a debreczeni egyház, külön, magának, sem részben, sem egészben, törvényes alapon nem igényelheti. Hiszen a mi a debreczeni egyházat lélekszámában rejlő nagyságához képest, törvényes alapon, t. i. lelkészi állomásai száma szerint megilleti, azokat a jogokat tényleg gyakorolta és gyakorolja is az egyházmegyében, midőn ennek közgyűlésén 6 lelkész és 6 képviselő, tehát összesen 12 szavazattal, — a presbiteriumokat illető választásoknál pedig egyháztanácsának 6 szavazatával vesz részt. Ne feledjük azt sem, hogy a

legközelebbi zsinat által hozott s szentesítés alatt lévő egyházi törvény ide vonatkozó §-a, mely pedig az egyes egyházak által gyakorlandó választási, illetőleg szavazati jog alapjául épen a lélekszám-arányt veszi fel, nem teszi ezt mereven, egész a végletekig kiterjesztve, hanem, igen bölcsen, a szavazat maximumának meghatározásával bizonyos korlátot állít fel, melyen túl egy egyház szavazatainak száma nem emelkedhetik és így ez sem szolgálta a debreczeni egyháznak, a jövőben sem, kellő alapot arra, hogy teljes lélekszámának latba vetésével, ugyanannyi képviselő választását igényelhesse magának, a mennyit a vele egy egyházmegyébe tartozó többi 26 egyház az adott esetben, együtt választhatna.

Tépén, 1893. ápr. 24.

Szele György.

(Vége köv.)

A nagybányai ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

A nagybányai ev. ref. egyházmegye ez évi tavaszi közgyűlését ápr. 11. és 12. napjain Nagy-Bányán tartotta meg. Ezzel léptette életbe először azon nevezetes határozatát, mely szerint az eddig szokásos vándorgyűlések helyett ezentul állandóan Nagy-Bányán tartja gyűléseit. Távol fekszik ugyan e város a traktusbeli egyházak nagy részétől, s vasútja is szerfelett drága: de a nagybányai szíves vendégszeretet hatása alatt, meg a vasúti társaság kedvezményes jegyei mellett a távolság nem tűnt fel oly nagy akadálnak, sem az utazás oly költségesnek, mint sokan előre gondolták.

Az érkezőket a vasutnál házigazdáik kocsival varták; magyar szíveséggel fogadták, s vendéglői fizetéses szállásra nem volt szüksége senkinek sem.

A gyűlés megnyitását különösen érdekessé és hatásossá tette az az ünnepély, melyet az egyházmegye *Pásztor István* magosligeti lelkipásztor ötven éves hivataloskodása alkalmából rendezett. Nem folytak erre előlegesen hosszas készülődések, mégis igen szépen sikerült; mert kiki érezte, hogy az agg lelkész valóban méltó a kitüntetésre, mely épen Nagy-Bányán éri, hol ötven évvel ez előtt, mint ifju káplán, a lelkészi pályát megkezdette. Egyike ő azon tisztos ósz alakoknak, kik egyszerű, szerény körökben, csekély fizetésök mellett is tiszteltesé tudták tenni hivatalukat és magukat. Az ünnepélyre a városház tanácsterméből együtt indultak a gyűlés tagjai; az egyházmegyei gondnok, *Ujfalussy Sándor* főispán, diszmagyar ruhában, az esperes *Beniczik István* s a lelkészek mind palástosan.

A tágas templom zsufolásig megtelt közönséggel. Az elnökség meg a jubiláns az Ur asztala körül foglaltak helyet. A gyülekezet éneke után *Hajdu Zsigmond* batizi lelkész prédikált szépen, átható érczes hangon. Majd az éneklő kar zengett, *Papolczy Zoltán* misztófalusi lelkész vezetése mellett, műéneket. Aztán az esperes az Ur asztalánál mondott megható üdvözlő beszédet az ötven éves lelkipásztorhoz, s az egyházmegyei gondnok hazafias szempontból méltányolta a hű magyar protestáns lelkész munkálkodása érdemeit. *Sollész János* egyházmegyei főjegyző egy diszkötésű bibliát nyújtott át a lelkésztársak nevében a jubilánsnak, *Gergely Károly* helybeli lelkész pedig a nagybányai ismerősök részéről két pár ezüst evő készletből álló emléktárgyat jó kívánat kíséretében. Mélyen meghatotta a gyülekezetet az agg lelkész meleg köszönetnyilvánítása, s az a részlete az ünnepélynek, midőn a gyűlés tagjai a CXXXV. zsoltár éneklése közben, az Ur asztalát körüljárva, kezét fogták a jubilánssal. Végül a himnus zen-

dült meg a nagy közönség ajkán, s az egyházmegye lelkészi és világi testülete ismét egy csoportban vonult vissza a városházához.

A városház tanácstermében az esperes buzgó imádsága s rövid megnyitó beszéde után megkezdődtek a tárgyalások. Jegyzőkönyvbe ígtatták a mult gyűlés óta elhalt *Lugossy Dániel* nagyhodosi lelkész emlékét, továbbá *Sipos Sámuel* felső-bányai és *Bottyán József* szárazberki tanítókéit. — Felolvasták a tisztujításra vonatkozó szavazatok eredményét, mely szerint az elnökség meg a lelkészi tanácsbírói kar a régi maradt; a világi tagok közé *Torday Imre* tanácsbíróvá és főjegyzővé, *Szeőke Barna* tanácsbíróvá, *Jakó Endre* aljegyzővé megválasztották; egyházi aljegyzővé pedig *Hajdu Zsigmond* lett. Az újból való megválasztatást az esperes köszönettel elfogadta; az egyházmegyei gondnok pedig oly szép és jelentőséggel teljes beszédben köszönte meg, melynek hallatára a nagy közönség hosszan tartó lelkes éljezésekben tört ki. „Óva intjük — ugymond — azokat, a kik hazánk különböző vidékein az ultramontanizmus fekete zászlóját kibontották, mert mi azokkal szemben magasan lobogtatjuk a nemzeti tricolort. — Ha a vész ki találna törni, tapasztalni fogja az egyházmegye, hogy bennem, mint gondnokban, a hazai protestantizmus igazi őrállóját fogja megtalálni.” — A többi megválasztott tisztviselők nevében *Gergely Károly* mondott köszönetet a bizalomért, s az ujonnan belépők a hivatalos esküt letették, *Szeőke Barna* kivételével, ki nem volt jelen.

Az egyházlátogatásról szóló esperesi jelentés szerint a vallásos és erkölcsi élet jelei megnyugtatók. — Templomba majd minden egyházban szorgalmasan járnak a hívek; urvacsorával rendszeresen élnek; a vasárnapok és ünnepek megtartásában elég buzgók. Erkölcsi vétségért büntetve csak két egyházban volt néhány tag. Viszályban élő házaspár nem sok van. Vadházasság fordul ugyan elő, de ezeknek többnyire oly okai vannak, miket megszüntetni az egyházi előjáróságok hasztalan igyekeznek. A törvénytelen szülöttek száma 895 közül 83. Lelkek száma az egyházmegyében 22345; a mult évinél 365-tel több. Tehát az esztendő minden napjára egy lélek szaporulat esik. Áttért hozánk 17, kitért tőlünk 9. E szerint a lélekhalászat, mely vidékünkön ugyancsak foly, még nem ért el valami nagy eredményt. Az egyházmegyebeli iskolák száma 51. Tanköteles gyermek van 2843. Ezek közül iskolába jár 2545; nem jár 207; idő előtt elhagyta az iskolát 91. Igen, de más vallásu gyermek jár iskoláinba 276. Ez azt mutatja, hogy egyházmegyénk ezen a téren magyar nemzeti szempontból fontos szolgálatot teljesít. Jeles eredményt mutat fel iskolánk körül 11, jót 22; a többi elégséges vagy gyenge, a minek szintén megvan a maga oka, t. i. a szegénység, meg a sok iskolaműlasztás.

Az egyházak és iskolák anyagi helyzete tüzetesen fel van tüntetve a jelentésben. Látszik belőle, hogy meglevő csekély vagyonát minden egyház lehetőleg gyarapítani igyekszik. Öröndetes gyarapodást tüntetnek fel különösen az újabb időben létesült takarékmagtárak, melyekben már 2000 métermázsza körül van az életnemű s a készpénz is 1337 frt 90 kr. Tőkepénze jelentékenyebb összegben csak kevés egyháznak van; fekvő birtoka sincs mindeniknek; némelyiket adósság is terhel; de hitsorsosaink önként érzik, hogy egyházaikat erejük megfeszítésével is fentartani hazafias kötelességök. Több egyház van olyan, ahol a közigazgatás költségeit aratási vagy egyéb munka vállalásával szerzik be a hívek, s az önmegadóztatás terhei alatt még sem csüggednek el.

Építkezésekre 16.283 frtot fordítottak a gyülekezetek. Ennek nagy része az aranyos-meggyesi új templomra esik, hol úgy szólván csak egynehány földbirtokos család nemes áldozatkészsége hozta létre az építés tetemes költségeit. Azonban más egyházakról is elismerésre méltó szép munkásság jeleit jegyezte fel az egyházlátogató küldöttség.

Az *önkéntes kegyes adakozások* pénzértéke 11,568 frtra megy, a mi szintén örvendetes jelenség. Ebből maga a nagybányai egyházközség 5634 frtot mutatott fel, hol egy kegyes özvegy polgárnő, *Szőcs Sándorné*, 4500 frtot adott egy harangra, s a többi adakozások is fölmentek 1134 frtra. Szinér-Váraljának *Kovács Lőrincz* nagybányai földbirtos 2000 frtnyi értékű adományt tett. Az *avasi közbirtokosság* a felső-falusi fiókegyháznak templomépítésre 500 frtot adományozott. S másutt is sok szép ajánlatot tettek egyesek az egyháznak.

Élénk és elvi fontosságú vita fejlődött ki a szatmári ref. gymnasium fentartó testületének azon átirata felett, melyben azt bizonyítja, hogy az intézet kénytelen az állami segílyt igénybe venni. Többen vitatták, hogy hiszen a gymnasium kiegészítése alkalmából épen azzal igyekeztünk az egyházakat és buzgó híveket erjök feletti adakozásra bírni, hogy ne kelljen az önkormányzati jogot ez intézetnek államsegély igénybevételével csorbítani. De végre is az a nézet győzött, hogy kellő óvatosság és körültekintés mellett ám próbálják meg kérni a segílyt. Mi nem vonjuk meg még akkor sem megajánlott pártfogásunkat ez intézettől.

Figyelemre méltó indítvány volt a többek közt az, hogy igyekezzék az egyházmegye mozgalmát indítani a magyar protestáns egyháztörténetének és életjelenségeinek az ezred éves ünnepi kiállításon leendő méltó feltüntetése ügyében. Az indítványt az egyházmegye pártolólá terjesztendő fel a főtiszteletű egyházkerülethez.

Heves vita folyt az államsegély osztó bizottság javaslata tárgyalásánál. A segílyösszeg csekély volta nem engedi, hogy a legégetőbb szükséggel küzdők is mindannyian kielégítetést nyerjenek. Végre is azt határozta el a gyűlés, hogy tekintettel e nagy nyomorúságra, az egyházkerulettől a segílyösszeg emelését fogja kérelmezni.

Vita tárgyát képezte az is, hogy egyházaink szegénysége megbírja-e az állandóan egy helyen tartandó gyűlések költségeit? De erre nézve egy bizottság fog majd tájékoztató feleletet adni.

Szóban forgott a szatmári protestáns irodalmi társaság ügye. Mindnyájan érezzük, mily nagy szükség volna e társulatra; de pártolásában egyházainkat s lelkészeinket és hitsorsosaink nagy részét a szegénység akadályozza. A „Pázmány-Sajtó“ lapját Szatmáron gazdag pártoló kezek tartják fenn; nekünk azokkal versenyezni alig lehet; holott ha nem védekezünk ellene, sok lelket ellenünk ingerelhet, a minthogy ingerel is szakadatlanul.

Egyes egyházak ügyes-bajos dolga nem érdekli az olvasó közönséget. Elég tehát annyit jegyezni fel, hogy a hosszú tárgysorozatnak minden pontja elintéztet nyert. — Közben gyámintézeti közgyűlés is volt, melyen Isten jóvoltából már elég szép összeg pontos kezeltetése felől értesülhetett a lelkészi kar. A gyűlés 12-én este végződött, kölcsönös köszönetek és áldáskívánások közt. A polgármester, ki katolikus létére folyvást érdeklél kísérté a gyűlés menetét, nyereségnek állítja a városra nézve, hogy ily kedves vendégeket üdvözölhetett kebelében.

Kedélyes összejövetelekből nem volt hiány. Az érkezés napján, ápr. 10-én ismerkedő estély volt a nagyvendéglőben; másnap közebéd a díszteremben s társas vacsora a polgári körben. Harmadik nap több házigazda hívta össze ismerőseit vendégeivel együtt való ebédelésre, s a polgármester, *Turman Olivér* rendezett díszvacsorát saját házában az egyházmegyei elnökség tiszteletére. Ugyanakkor a polgári körben bucsuestéje volt *Kovács Zsigmond* nagybányai segédlelkésznek, ki nagyhodosi rendes lelkészi állomásra készült távozni, kit barátai, rokonai és tanítványainak szülei kedves ajándékokkal leptek meg eltávozása alkalmából s a búcsuestén több, mint 60 tagból álló társaság halmozott el jókívánattal.

Az egyházmegyei gyűlés tagjait a vasúthoz egész sor kocsis kísérte ki, s a vonat indulásakor a távozók ajkán sokszoros éljen kiáltás hangzott a város felé. A környékbeli oláh lakosság azt beszéli, hogy „magyar gyűlés“ volt; a Szatmáron megjelenő „Heti Szemle“ pedig ugyancsak zúgolódik a főispámra, a miért olyan magyarosan nyilatkozott. Mi meg szívünkben örvendünk, hogy körünkben üdvözölhetünk.

Gergely Károly.

Az idők jele.

Legközelebb az általános termény- és iparszövetkezet megbizottai járták be vidékünket, oly célból, hogy az egyes községekben fióktelepeket állítsanak fel, megjelentek községünkben is és április 23-ik napjára nyomtatott meghívókkal közgyűlésre hívták az egyes polgárokat, ezek között engem is. Ez eddig rendén van, kinek-kinek jogában áll ugyanis az általa üdvöseknek vélt intézmények megvalósítására a törvény korlátai között törekedni. Ezen tisztán üzleti dolog e lap olvasóira nem is tartoznék, csak azon érdekből hozom én is itt fel, mert a nevezett szövetkezet megbizottai kiválóan az ev. ref. lelkészeket keresik fel s akarják megnyerni az általok tervbe vett szövetkezet gyámolítására s népszerűbbé tételére.

A községünkben április hó 23-án tartott népgyűlésen engem is többféle érvekkel igyekezett az egyik szövetkezeti megbizott fióktelepi elnökül megnyerni, elibem adván, hogy a nép anyagi jólétét előmozdítani hivatalos állásomból folyó kötelességem. E tekintetben több ref. lelkész eljárását hozta fel követendő példának, felmutatván egyszersmind Fekete József atányi ev. ref. lelkésznek a szövetkezet budapesti igazgatóságához intézett s másolatban többszörösített levelét.

E levélben említett lelkésztársam tudatja az igazgatósággal, hogy az ő elnöki vezetése alatt álló fióktelep által felállított bolt árucikkei kelendőségnek örvendenek, egyes cikkeket 50—300%-al olcsóbban árúsihatnak ők el, mint az azon községbeli semita kereskedők. Az ezek által 18 krért áruba bocsátott selmeczi pipákat a fióktelep 8 krért adja, 10 gombostü helyett 1 krért ad 30-at, 1 rőf galand helyett 3 rőföt. Tovább haladva mindenkinek lelki épületére igen tanulságosan így nyilatkozott. „Türelmetlenül várjuk a korcsma engedélyezését, ha ezt megkapjuk, aggodalom nélkül mehetünk a jövőnek, amennyiben a korcsma jövedelme nemcsak összes kiadásainkat fedezné, hanem több száz frt tiszta hasznot is adna.“ Majd a részvényesek áldozatkészségének s a fióktelep működése folytán anyagi károkat valló semiták dühének élénk színekkel rajzolósa után, felemlíti nevezett lelkész ur azon tervét is, hogy ha a korcsmáltatást megkapják, folyamodnak a trafikért, megje-

gyezvén, hogy azon helyen, hol most a fióktelep boltja van, korábban Svarcz Sándornak (vulgó kanikulának) trafik tőzsdéje is volt.

Ime ezen körülményre kívánom én e pár igénytelen sorban e lap olvasóinak, kiváltképen lelkésztársaimnak figyelmét felhívni, mindnyájok elbírálása alá bocsátván, hogy a gombos tűk, selmeczi pipák, s galandok elárúsításával s trafik tőzsdé felállításával mennyiben tartozik egy reform. lelkész törődni. Nem tudom elgondolni, hogy egy hivatását átértő ref. lelkész a korcsma engedélyezését s nem inkább bezáratását várja-e türelmetlenül!

Sokáig gondolkodtam, hogy vajjon e sorokat nyilvánosságra bocsássam-e? De beláttam azt, hogy a hallgatásból veszedelem is származhatik, s jobb, hogy magunk vesszük észre s rójuk meg az egyházi életünkben előforduló hibákat, mint hogy ellenfeleink tegyék azt. Egyházi felsőbb hatóságainknak nem juthat minden tudomására, a mi a közéletben történik, pedig az egyes lelkészek ily irányban való működése felsőbb egyházi hatóságaink figyelmét is magára vonhatja. Oly időket élünk, a midőn egyházunk szolgálainak minden lépésökre kell ügyelni, hogy az általok szolgált ügyet, az evangéliumi protestáns vallás szent ügyét magasztos tisztaságában megőrizhessék. A vallási közöny, melynek jeleivel naponként találkozunk, nem annyira termény- és iparszövetkezeti telepek feállítására, hanem sokkal inkább arra utasít bennünket, hogy a népnek vallásos erkölcsi tekintetben művelésére, az egyház veteményes kertjeinek, az iskoláknak felvirágoztatására minden erőnkől törekedjünk, s Idvezítőnk intése szerint keressük először Istennek országát, s egyebek megadatnak nekünk.

Nyir-Bogáton.

M. A.

Palóczy László kerületi jegyző s Borsodmegye követeinek beszéde a kerületi ülésben 1844. július 31-én.

(Mutatvány Kovács Ferencz „Az 1844-ik évi Országgyűlési Tárgyalások Naplója a Papi Javakról” című munkájából.)

(Folyt. és vége.)

Itt az ideje, hogy e tárgyat a törvényhozás figyelmébe vegye. A kérdésnek jogi oldalát bővebben kifejté Borsod vármegye az ő körlevelében, több törvényeket idézván fel, mik szerint az országos rendek, a papi jövedelmek hova fordításáról századokon keresztül rendelkezének, melyek elég világosan tanúsítják a nemzetnek e tekintetben kétségbe nem vonható jogát. A törvényhozás parancsolta, hogy az egyházi javakból templomok építtessenek, parochiák dotáltassanak, mit a clerus némi részben meg is tett. Mert igaz, hogy néhány templom most is építtetik, de bennök a polgárok közötti szeretetlenség elvei terjesztetnek. Törvényeink nyilván tanúsítják, hogy a status az egyházi javakkal több alkalommal rendelkezett a nevelés tekintetében. Ezen joga a törvényhozásnak most is fennáll és nem ismerék törvényt, mely ezen jogot eltemette volna. Nemzeti jog ez, melylyel más nemzetek is éltek és élnek, így Francia-, Spanyolországban, Portugáliában. Én csupán az 1648-diki vestphaliai és 1801-diki lunevillei békekötéseket említem, mik által nagy terjedelmű fejedelmi, egyházi javak secularizáltak; s noha VII. Pius pápa átok alá veté azok eszközölt ügy, mint birtokosait: mindamellet erre az átokra még Bécsben sem sokat figyeltek, mert hiszen maga Ausztria is maiglan bírja a salzburgi érsekséget; a külföldi hatalmasságok követői pedig magok is csak diplomatiái hideg

mosolylyal fogadták a pápai nuntius, Consolort, protestatiójával, az egyházi átok fenyegetésével, midőn azt visszakövetelte. De maga a kegyes és vallásos Mária Terézia is papi javakból látta el oly bőven a pesti magyar egyetemet; II. József meg az eltörölt szerzetesek jószágait a vallási tőkéhez — fundus religionishoz — csatolta. De tudnék példát mondani arra is, hogy I. Ferencz királyunk meg, kinek pedig vallási buzgóságához semmi kétség nem fér, sok magánosoknak kétségtelen papi javakat conferált, adományozott.

S kérdem: rosszalta-e Mária Terézia vagy József császár ezen tettét valaha az országgyűlés? Soha! A nemzet nem szólalt fel ellene soha, mert maga is érezte, hogy azon javak eredeti céljaiktól eltértek, s azokat rendeltetésökre visszavezérelni szükséges. A nemzet csupán a clerus taxáltatása ellen szólalt fel az 1825., 1836. és 1840-diki országgyűléseken, de csupán azért, mert a fejedlem egyedül taxálta a papi urakat, nem pedig a nemzettel együtt; ezért van vive az ez iránti panasz az előleges sérelmek közzé, most is, hogy az előző dieták nyomán annak orvoslását a jelen is szorgalmazza, s hogy ott legyen, valóban meg is érdemi. Tette és teszi ezt az országgyűlés azért, mert nem látta és nem látja törvényesnek, hogy ő felsége maga taxálja a clerust, mivel a clerus javáról való rendelkezés az országgyűlés intézkedése alá tartozó, arról a törvényhozás kíván és akar rendelkezni.

Nem ellenkezik tehát Borsod körlevelé a törvényekkel; de nem a trienti zsinat határozataival sem. E nevezetes zsinat 21. és 22-dik ülésének határozatai között ugyanis — megolvashatják a tisztelendő urak — szinte congrua szabatik az egyháziaknak; és ezen congrua a püspökök részére 100), egy ezer — a plébános részére pedig 100, egy száz aranyban lett meghatározva, de úgy, hogy ha ezen összegnél úgy a püspökök, mint a plébánosok jelenleg nagyobb jövedelem birtokában vannak, az azon congruán felül lévő összeg a szegényebbek között felosztatni, templomok és iskolák fenntartására fordítatni rendeltetett. Hát ennyi-e most is a congrua Magyarországon? Ezért nem akarta a magyarországi clerus elfogadni soha a trienti zsinat végzeményeit, de bezzeg a tisztelendő urak a zsinat minden kifejezéseire, mik annak határozataiból a protestánsok ellen felhozhatók, sőt még az ellenök ott kimondott átokra is, oly örömet hivatkoznak. Azért tehát T. Rendek, ha a zsinat a congruákról így: eo ipso a törvényhozás is a papi javakról törvényesen intézkedhetik.

Jól tudom azonban, hogy a tisztelendő urak azt szokták mondani, hogy javait a clerus a világiakkal egyenlő tulajdoni joggal bírja; azért azzal védelmezi magát, hogy javait elszedni a tulajdoni jog sérelme nélkül nem lehet, hogy a papi javak elkobzása a polgári jószágok vesztét huzandja maga után. Hogy azonban ezek egyenlő természetű jószágok volnának: „palam et publice negasse sufficiat; elég legyen ezt egyszerűen és nyíltan „ország, világ előtt” megtagadni, mert ez nem így van. A nemes embernek joga van jószágait eladni, elcserélni, elzálogosítani; de szabad-e a clerusnak azokból csak egy mákszemnyit is elidegeníteni? Nem! mert jószágait ő tulajdoni joggal nem bírja! A körlevelében idézett törvényeket most mellőzvé, ismét a trienti és bázeli zsinatokra hivatkozom, melyek nyíltan kimondják, hogy az egyházi személyek nem tulajdonosok, csak beneficiariusok, s fosztassanak meg tőlök, ha „Sacrilégusok”; igaz ugyan, hogy a bázeli zsinat mindamellet átkot mond arra, ki őket beneficiumaikban háborgatja.

Mi azon ellenvetéseket illeti: hogy Magyarország főpapjai számos fényes adakozásokat tettek a közjóért, tetemes mennyiségű alapítványokat tettek iskolákra, kórházakra stb., ezt nem tagadom, elismerem, sőt magasztalom érte őket. Am de Pázmán, Széchényi, Szelepcsényi csak egyes dicső kivételeket képeznek azok közül, kik az egyházi javakat jó végre fordították, míg ezek ellenében száz annyi példát lehet felidézni a mítsem tevésre. Magam láttam gyermekkoromban, mint szórta marokkal a huszasokat kocsjá ablakán ki az utazó primás Bathányi, míg a közintézetek, népiskolák stb. legkevésbé sem érezték bőkezűségét, pedig tette azt mutatta, hogy terjedelmes jószágai szükségéin felül jövedelmeznek. Ma is áldoznak papjaink, s ez szép! de a közállománynak mai szükségéi olyanok, melyeknek fedezését a papok arbitriumától, ajándékozásától, kegyelmétől felfüggeszteni nem lehet, a haza közintézetei kétséges és bizonytalan alamizsnákból nem táplálkozhatnak, hanem bizonyos segélyforrásokra, bizonyos pénzalapra van szükség, s ezért szükséges oly intézkedéseket tenni, melyek által bizonyos jövedelmei folyton egyformák legyenek.

Fontos tárgy ez T. Rendek! meg kell azért ezt minden oldalról hányni és vetni. Épen azért még egy körülményre vagyok bátor figyelmeztetni a T. Rendeket. Mindenütt történetek zavarok s ezek mindenütt megzilaháltak a papi javakat, ily zivatarok nálunk is megtörténhetnek. Emlékeznek a T. Rendek, mikép 1811-ben 1061 millió bankóczédula volt, s ez következtetébe a szomorú emlékezetű devalvációt, akkor könnyű volt statutönköt tenni, s a papírpénzt értékének $\frac{1}{10}$ -ére leszállítani; de ma a birodalom statusadóssága — mely 960 millió körül van, — ez nem devalválható, mert szerződvényen alapul s forintért forintot kell fizetni, honnan fogja azt a kormány meríteni, mi lesz alapja a kifizetésnek, csak Isten tudja! Annyi bizonyos, hogy valamint szent Dávid szükség esetén levette az oltártól a kenyeret és használta azt: ez esetben is félünk kell, hogy majd sem a papoké, sem a nemzeté nem fog lenni a kérdéses egyházi vagyon, akkor aztán se nekünk, se a papoknak nem lesz.

Hogy mit végeznek a T. Rendek, az előttem s küldőim előtt örök tiszteletben álló bölcsességüktől függ; de a választmány véleménye semmi esetre meg nem állhat. A választmány nem azért volt kiküldve, hogy pártolását vagy nem pártolását nyilvánítsa a borsodi indítványnak, ez a T. Rendeknek joga. A választmánytól pusztá véleményyt vártunk. Ő túllépett hatáskörén, midőn a borsodi indítványt törvényellenesnek bélyegezte.

Végre a főtisztelendő urakhoz van még néhány szavam. Egész tisztelettel kérem őket, tekintsenek hátra, nézzenek előre s jól gondolják meg a dolgot, még nem késő; a világ legfőbb fontosságú eseményei, történetei gyakran csekélységekben erednek, s függ a népek sorsa is. Marlboroughot s vele a wigheket egy pohár víz, egy pár keztü buktatá meg és megszabadítá XIV. Lajost a veszedelmes háború folytatásától. IV. György, kinek regenskorában egy 4-dik kártyapajtásra lévén szüksége, egy lordot wist-asztalhoz ültete le, s itt megkedvelvén, miniszterré tette s általa az amerikaiakkal a béke megkötöttvén, Amerika szabad lett és a francia revolutio is meg nem gátolthatott: és mindez azért történt, mert azon lord a wist-asztalhoz történetesen leültetették.

Simuljon tehát a clerus jobban a világhoz, tegyen önként is áldozatot, míg lehet s míg áldozat nevet érdemelhetend áldozata; mert félő, hogy egykor késő lesz. Annyi mindenesetre igaz, hogy már is hasznot tett a borsodi körlevél, ha csak annyiban is, hogy azóta a

hirlapokban sűrűbben olvastuk a papi ajándékokat és jótéteményeket. Végre arra szólítom fel a főtisztelendő clerust, ne örüljön, ha a borsodi indítvány még a jelen s tán a jövő dietán is czélt nem ér; megmarad a borsodi körlevél a törvényhatóságok levéltáraiban, s az országgyűlési iratok között; kinőnek annak egykor mind gyökerei, mind ágai, mert hiszen nincs abban semmi új sem mondva, sem kívánva; gondolkozott arról ezelőtt is, s gondolkozni fog ezentul is — a haza. „Az igazság előbb-utóbb kitör sirjából s eget kér“.

KÜLÖNFÉLEK.

— Az ágost. evang. egyház zsinata *Karsay Sándor* és *Péchy Tamás* elnöklété alatt máj. 4. 5. és 6-án tartotta meg befejező üléseit. Intézkedés történt a már királyi jóváhagyást nyert törvények kihirdetésének, életbeléptetésének tárgyában. Fényes küldöttség ment a zsinat kebeléből ő felsége, a király elébe, hálás köszönetet mondani a zsinati törvények legkegyelmesebb megerősítéseért. A küldöttséget a király ő felsége május 6-án fogadta, mely alkalommal Péchy Tamás tolmácsolta a zsinat hálaérzetét. Ugyanazon küldöttség tisztelgett a zsinat megbízásából *Wekerle* és *Csáky* minisztereknél is. A május 6-iki ülésen került volna tárgyalás alá a *Szentiványi Árpád* és többek által aláírott azon indítvány, melynél fogva „írjon fel a zsinat a képviselőházhoz és a kormányhoz, hogy a házassági jog állami szabályozásával, mire nézve az állam jogát elismeri, nem tekinteti összefüggésbe hozhatónak az 1868. évi LIII. t. cz. 12. §-ának a megszüntetését s a vallásfelekezetek viszonosságából folyó ezen törvényes rendelkezést a házassági jog állami szabályozása mellett is fentartani kéri“. — Azonban Péchy Tamás a tárgyalás megkezdése előtt az indítványra vonatkozó nézeteit előadván, az indítványozók a zsinati tagok helyeslése mellett visszavonták indítványukat. — Talán, ha tudni lehetett volna ekkor a főrendiek többségének állásfoglalását a kormány egyházpolitikai programjával szemben: nem lehetetlen, hogy e kérdés nem épen ilyen simán folyt volna le.

— A főrendiház a költségvetést elfogadta, de elfogadta 25 szótöbbséggel *Szapáry Géza* gróf indítványát is, a mely bizalmatlanságot fejez ki a kormány iránt egyházpolitikai programja miatt. Tehát itt kellett látnunk ismét hosszú évtizedek óta, ha a zsidóházasság kérdésében történt kisebbszerű fellépést nem vesszük számításba, szervezeten felvonulni a Magyarországon még lappangva élő, de időnként ijesztő rémkép gyanánt megjelenő elemek és képviselőit mindazon eszméknek és törekvéseknek, a melyek a haladás, a civilizáció terére kilépett s nemzeti egységre és erősödére törekvő magyar nemzet kebelében csak fájó és sötét emlékeket támasztanak fel s a melyek a nemzeti közszellemmel és felfogással mindenkor egyenes ellentétben állottak. Itt lehetett határozottan felismerni azokat a sajnos még mindig tényezőknél tekintendő idegen csoportokat, amelyek a nemzet testétől egészen külön szakadva, annak szívverését nemcsak nem érzik, hanem azt megállítani igyekeznének, hogy elavult privilégiumaik méltatlan élvezetében még a veszély gondolata által se háboríttassanak. Az a 20 kath. tőpap s azok a jezsuita nevelésű feudális felfogású mágnások, a kiknek jó része a nagy nemzeti megpróbáltatás idején nem ott volt, ahol a hazát védelmezték, a kik nagy részének ma is csak vagyonuk forrása és kiváltságos jogaik vannak e hazában,

de szívök odakünn Ausztriában és azontul, azok nem méltók többé arra, hogy a magyar nemzet és törvényhozás integráns részei gyanánt tekintessenek. Semmi semmi sem mutatja inkább, mint az ilyen jelenségek, hogy mily tökéletlen félrendszer volt annak idejében a főrendiház újraszervezése, — meghagyva egészen középkori elemeket minden ízében liberális irányu nemzetünk politikai szervezetében, — a melyek nem a mérséklésnek, hanem a reakciónak képesek csupán szolgálatokat tenni. Sajnos azonban az is, hogy a liberális elemek közönyösséget tanúsítottak s a 12—13 prot. egyházi képviselő közül is alig voltak jelen a szavazásnál 4-en. Kétségbe esni azonban nincs okunk. — Hadd gyűjtsék a veszély elemeit, hadd szítsák a haladni vágyó nemzet haragját! Ők lesznek okai, ha idő előtt elsőpri őket méltatlanul élvezett előjogaikkal együtt annak a haragnak kényszerített kitörése. Szekularizáció, főrendiház reformja, az 1848. 20. tcz. realizálása vetik előre e sötét csoport türelmetlenségében árnyékukat.... Csak rajta!!

— **Országos tanszerkiállítás Debreczenben.** A Gönczy-egyesület által kezdeményezett mozgalom mind nagyobb aányokat ölt: ma már biztosan számíthatunk az orsz. tanszerkiállításnak Debreczenben rendezésére és remélhetjük annak óhajtott teljes sikerét is. F. hó 6-ikán d. u. 4 órakor megtelt a városház díszterme az értekezletre gyűlt szakközönsséggel. Képviselve voltak a Gönczy-egyesületen kívül: a ref. főgymnasium, tanítóképezde, ref. felsőbb leányiskola, ref. el. tanítótétel, ref. iskolaszék, közs. iskolaszék, városi tanács, városi állandó népnevelési bizottság, Fröbel nőegylet, árvaházat fentartó és nőipariskolát alapító jótékony nőegyesület, kereskedelmi társaság (mely a kereskedelmi szakiskolákat tartja fenn és a mely hatalmas testület lesz valószínűleg a kiállítás házigazdája) kereskedelmi akadémia, áll. főreáliskola, róm. kath. és izr. tanítókár stb. Az értekezlet elnökévé Némethy Lajos ref. lelkész, iskolaszéki elnök, eladójává Eötvös Károly Lajos kir. tanfelügyelő, Gönczy-egyesületi közp. biz. elnök, jegyzőjévé dr. Balassa József áll. főreáliskolai tanár választott. Az előadó a tanszerkiállítás kérdését tanulmányozó bizottság eddigi megállapodásait és javaslatait ismertetvén, a Debreczen összes tanintézetét képviselő értekezlet egyhangulag szükségesnek, czélszerűnek és lehetőnek mondotta ki a milleniumi általános kiállítást megelőző orsz. tanszerkiállítás rendezését, s ennek legalkalmasb helyéül Debreczent állapította meg. A lelkesedéssel elhatározott szakkiállítás előkészítésében és rendezésében készségesen vállaltak részt az összes helybeli tanintézetek képviselői és tanerői; e czélből a Gönczy-egyesület tanulmányozó bizottságát, melyben már eddig is képviselve volt a ref. főgymnasium, tanítóképezde, főreáliskola, kereskedelmi akadémia, felsőbb leányiskola, ref., kath. és izr. elemi iskola: előkészítő bizottsággá választotta meg maga részéről is az értekezlet és felhatalmazta, hogy magát úgy a helybeli tanhatóságok és tantestületek részéről kiküldendő tagokkal kiegészítse, mint majdan az országos tanszerkiállítás rendezésére hivatott összes tényezők közrehatásával rendező bizottsággá fejleszse. A kiállítás idejének meghatározása körül elágaztak a vélemények, míg a beható tárgyalások eredményéül tetemes többség jegecedett azon nézet mellett, hogy az orsz. tanszerkiállítás 1894-ben teljesb sikerrel lesz rendezhető, mint az idén; ehhez képest a kiállítás ideje a jövő évi nagy szünetidőre határozatott meg.

— **Látogatás a debreczeni új közkórházban.** Városunkat sokan szeretik vádolni túlhajtott conservati-

vismusával, maradiságával, a haladás ellen tanúsított indokolatlan ellenszenvével. És ez bizony igaz vád is volt igen hosszú időközön át. De már alig van annak valami alapja. A ki Debreczent az utolsó évtizedben nem látta, az ma alig-alig ismerhetne rá. Új magánépületek, közintézetek díszes palotái emelkedtek és emelkednek nagy számmal gyors egymásutánban. Nem szándékozunk azonban dicshimnuszot zengenii városunkról, csak egy új középületéről, a Nagy-Péterfia végén, a régi gazdasági akadémia helyén emelkedett közkórházról akarunk e lap szempontjából elmondani egyetmást. F. hó 4-ére meghívást kaptak az összes helyi nagyobb lapok szerkesztősegei e közintézet megtekintésére, s megjelent ott Lapunk részéről annak egyházi jellegű szerkesztője is, s betekintést igyekezett magának szerezni a létező viszonyokba. Egy főorvossal (dr. Ujfalusi József) együtt, ki osztályorvos is, még 2 osztály-, 2 rendelő s 3 kiségitő, tehát összesen 8 orvos gyógykezeli ez intézetben a betegeket, külön, vagy elkülönített pavillonokban a belső betegeket, a bujakórosokat, az elmebetegeket; egy pavillonba vannak elhelyezve a szülők, a szembetegek s az u. n. nőgyógyászatot igénylő betegek, majd ismét külön pavillon van a sebészet s egy másik a fertőző betegségekben szenvedők részére. Egy beteg ápolási díja naponként 85 kr. s a két-két beteg részére minden osztályban több rendbeli külön szobákban naponként 1 frt 70 kr. Volt alkalmunk látni, hogy milyen gyöngéd szeretettel bánnak az orvosok betegekkel, s az egész intézetben uralkodó föltétlen tisztaság, jó rend a lehető legjobb hatást tette reánk. A régi nyomorúságos, városunkra nézve igen szegénytelen közkórházból ide átköltöztetett betegek bizonyára úgy érezhették magokat, mintha a pokolból a menyországba jutottak volna át. Tisztán öltözött, hónapokon át szakszerűleg képzett ápolónők gondozzák a modern építészeti technika elvei szerint emelt helyiségekben a betegeket. Csak az volna még kívánatos, hogy a nagy udvar is mielőbb befásíttassék, a mire nézve különben már szintén megtették az előzetes lépések. Azonkívül, hogy e néhány sor írásával meg akarjuk hálálni az intézet előljáróságának, orvosainak látogatásunk alkalmával irántunk tanúsított szíves előzékenységét, két szempontból vettük még föl tollunkat. Először azért, hogy vidékünk figyelmét is felhívjuk e humán intézetre. Hány olyan beteg van vidéki helyeken, kik szakképzett orvosok hiányában, különben könnyen gyógyítható betegségekben is igen sokáig elszenvednek, jó otthoni ápolásban sem részülhetvén s megkötvén a munkaképes kezeket is. Ezek bizony bátran bejöhetnének a debreczeni közkórházba, hol betegségek gyógyíttatása legjelesebb speciálista orvosaink által meglehetősen biztosítva van s bizonyára kevesebbe is kerül, mint a jelzett körülmények között otthon. Másodsor meg fel akarjuk hívni itteni főiskolánk vezérlő férfainak figyelmét e tárgyra, hogy döntsék el elvalahára a talán már három év óta érlelődő kérdést, hogy vajjon az új kórház megnyitásával nem kellene-e bezárni a főiskolai tanulók kórházát, melyben ezek a legjobb igyekezet és akarat mellett sem nyerhetnek — a dolog természetéből folyólag — olyan ápolást, mint a külön szakorvosokkal rendelkező új intézetben? Főiskolánk jövő évi költségvetése szerint 1145 frt 64 kr. van fölvéve kórházunk fentartására. A helyiség is képvisel évi 300 frt értéket. Ezen összegből a nehezebb beteg tanulók gyógyíttatása az új intézetben körülbelől kitelnék s lehet, hogy nemes városi hatóságunk némi árleszállítással is adna néhány külön szobát tanulóinknak, s a könnyebb, az ambuláns betegekről meg könnyen gon-

doskodhatnának főiskolai hatóságaink. Kérjük, méltassák e néhány sort figyelmükre vidéken azok, kiknek betegek vannak, s kikért mindent tennének, de hiányzik ehhez a jó alkalom, valamint szívleljék meg azt debreczeni főiskolánk intéző körei is.

— **Pár szó a szatmári ref. egyházmegye közgyűléséről szóló tudósításhoz.** Szatmári ref. egyházmegyénk ápril. 10-iki gyűléséről írott tudósításban az utolsó előtti kikezdésben, ott hol az istváni lelkészjelölésről van szó, Varga Lajos lelkésztársunk ezeket mondja: „Kijelöltetett, már t. i. Istvándiba Kassay Béla, a megyebeli lelkészi kar határozott tiltakozása ellenére, melynek Kiss Bertalan lelkész adott volt hangot.” Ez a pár sor így, a mint van, pusztán magában véve, igen ruganyos jelentéssel bír. A viszonyokkal ösmeretlen idegen azt olvassa ki belőlök felőlünk, a mit akar. Sokan bizonyára hajlandók lesznek zárkózottsággal, önzés és szűkkeblőséggel vádolni bennünket tiltakozásunkért, ítélkezni felettem, ki annak szószólója lettem, vagy végre mosolyogni rajtunk: boldog isten! micsoda népség lakhatja azt az egyházmegyét, a hol a törvényt oly kevésbé tudják és respektálják, mivelhogy a jelölő bizottságnak még utasításokat is adnak! E méltatlan gondolatoknak akarom elejét venni, illetve végét vetni jelen soraimmal. A jelölési rendszer életbeléptével — a mint az közönségesen ösmeretes — a területek és egyházmegyék hol kisebb, hol magasabb chinai kőfallal vették magokat körül. Sok helyütt a maga egész ridegségében kimondatott: „csak helybeli jelölendő, az idegen kirekesztendő.” A milyen czudar ez az elv és annak még szelidebb mértékben való alkalmazása is szerintem az olyan egyházmegyékben, melyeknek lelkészei egy pár kivételével tisztességes jövedelemért szolgálnak s így a jobb egyházba való átlépésre tulajdonkép rászorulva nincsenek: épen olyan jogosult — megfordítva — az olyan helyen, mint p. a mi egyházmegyénk, melynek fele papsága 4—500 frt fizetésen szegényeskedik, a kik közül a 800 frtot is alig ígérő Istvándiba 15—20 pályázó kerül s csaknem mindnyájára nézve a jobb fizetés, az a pár száz forint mondhatni életkérdés. Im tehát mi, főkép, ha azt is gondolóra vesszük, hogy a lefolyt 10 év alatt majd minden jobb jövedelmű egyházunkba „idegen“-ből lett a választás, ez alapon is jogosan szólhattunk volna fel érdekeink védelmére. De nem azért tiltakoztunk. Az is szégyen szégyen ránk nézve, arcunkat piritja, hogy egy olyan egyházba, mint amilyen Istváni is, nem akad közöttünk alkalmas ember. Hogy a világ előtt e szégyentől megkímélve legyünk, ez alapon is indokolt lett volna felszólalásunk. De mi nem is ezért tiltakoztunk. Hanem tiltakoztunk azért a törvénytelenységért s ellen, melyet az istvándiak elkövettek akkor, midőn a választási mozgalmat hatalmas protektoruk védnöksége alatt annyira viték, hogy Kassay Bélát előzetesen, tehát a jelölés megtörténte előtt küldöttségileg meghallgatták, úgy mentek az ő kijelölése iránti utasítással a jelölő bizottság ülésére, ahol aztán, még egy rokonpályázót kivéve, a többiekről hallani sem akartak. Sokat küzdöttünk mostanában, a lefolyt tisztujítás alkalmából a meggyőződés szabadsága és a választások tisztasága mellett, nyirbálva e részben is a régi czopfot s kidobva minden modern fattyuhajtást. Látva a nagy agitációt, botránkozással hallva, hogy az istvándiak által a választási törvény arczul veretett, hogy a Kassay kijelölése az egyházmegyén is félig-meddig kabinetkérdéssé tétetett: most sem hunyhattunk szemet s tarthattuk lezárva ajkunkat. Ezzel tartoztunk magunknak s a megsértett igazságnak. Egyebekben azonban mi a Kassay B. megválasztásának

ellene nem vagyunk. Jöjjön, üdvözöljük, örömmel látjuk magunk között szívesen, nemcsak, de sőt rosszul esett volna nekünk, ha felszólalásunk folytán az óhajtott révparthoz el nem érhet. Mert őt mi hibásnak nem tudjuk, ennél fogva nem is kárhozzatjuk. De azt ismételve mondjuk, hogy megválasztása, illetve kijelölése törvénytelen s nem hittük volna, hogy egyházmegyei jelölő bizottságunk, illetőleg annak egyik-másik tagja a törvénytelen uton járó istvándiakhoz hozzá szegődik! Szükségesnek látom megjegyezni végül azt is, hogy én a pályázók között nem voltam. Keér, 1893. május 7. Kiss Bertalan ref. lelkész.

— **A debreczeni főiskolai gyorsiró-egylet** a főiskolai énekkar közreműködésével Markovits Iván, a magyar gyorsírás atyjának emlékére 1893. május hó 7-én vasárnap, d. e. 1/2 11 órakor a főiskolai éneketemben gyász-ünnepélyt rendezett a következő műsorral: 1. Gyászenek. Előadta az énekkar. 2. Megnyitó beszéd. Csiky Lajos felügyelő tanártól. 3. Emlékbeszéd. Szücs Béla egyzeti elnöktől. 4. Kápolna. Kreutzertől. Előadja az énekkar. 5. Markovits halálára. Révi Nándortól. Szavalja Diószegi M. 6. A gyorsírás multja és jelene. Veress István egyt. főjegyzőtől. 7. Szózat. Előadja az énekkar. — A gyászünnepélyen igen szép közönség jelent meg. A gyászoló családot az özvegy úrnőnek egy városunkban lakó nőtestvére, Spiegelhalter Lajosné úrnő képviselte férjével és kis leányával. A felügyelő tanár, beszéde folyamán felolvasta özv. Markovits Ivánné úrnőnek hozzá intézett táviratát, melyben tudatja, hogy gyöngélkedése miatt nem jöhet le, óhajta ellenére, e gyászünnepélyre, de küld 100 forintot a férje nevére a Gyorsiró Egylet gyűjteni szándékolt alapítványra. Igen értékes munkálatokat olvastak fel az ünnepélyen Szücs Béla és Veress István egyleti tisztviselők s Révi Nándor alkalmi költeményét igen nagy hatással adta elő Diószegi Mihály, s az énekkar is kedvvel és szépen énekelt. Általában egy-egy sikerültebb ünnepélyt mostanában alig rendezett főiskolai ifjuságunk s csak örülnünk kell azon, hogy ez a kis egylet talán a hazai összes gyorsiró egyleteket megelőzte a Markovits Iván nagy neve emlékére való ünnepélyek rendezésében.

— **A székesfehérvári egyház,** lelkészenek Tatay Imrénnek 25 éves lelkészkedése alkalmával ápril 30-án igen szép jubileumi ünnepélyt rendezett. A templomban lefolyt ünnepségek után, melyben igen sok notabilitás vett részt, az iskola dísztermében következett az ünnepély folytatása s az egészet szépen sikerült lakoma zárta be.

— **Az érmelléki egyházmegye** f. hó 2-án tartotta meg tavaszi közgyűlését, melyen már az új esperes, nt. Nagy István úr elnökölt. Közelebb részletes referátát hozunk e gyűlésről.

— **Az alsó-szabolcs-hajduvidéki ev. ref. egyházmegye** e hó 17-én fogja gyűlését tartani Debreczenben a vármegye nagytermében. A gyűlés tárgyai lesznek: 1. Az ujonnan választott egyházmegyei tisztikar beiktatása. 2. Jelentés az ez évi szabályszerű látogatásról. 3. Számadást vizsgáló és tanügyi bizottság jelentése. 4. Folyó ügyek. A gyűlést megelőző napon előbb az egyházmegyei tanügyi bizottság, majd az egyh. megyei lelkész-egylet ülészik, ez utóbbi gyűlésen a lelkészgyámintézet alapszabályainak módosítására vonatkozó indítvány fog tárgyalatni.

— **Adományok néh. Révész B. püspök szellemi emlékére.** A n.-károlyi egyházmegyében gyűlt e czélra s közvetlenül püspöki hivatalunkhoz küldetett be 59 frt 40 kr., a mely összeghez járultak: Nagy-Károly 1 frt,

U. o. a nagyobb fiiskola növendékei 1 frt, Börvely 4 frt, Kaplony 3 frt, Domahida 1 frt, Kis-Majtény 3 frt 40 kr., Géres 1 frt, Dobra 1 frt, Király-Daróc 4 frt, Szent-Miklós 1 frt, Gencs 1 frt, Iriny 1 frt, Dengeleg 50 kr., Ér-Endréd 5 frt, Ér-Körtvélyes 2 frt, Szaniszló 50 kr., Csomaköz 50 kr., Bere 1 frt, Ilk 40 kr., Vitka 1 frt, Ó-Apáti 4 frt 70 kr., Szamosszeg 4 frt, Parasznya 50 kr., Jármí 50 kr., Mátészalka 5 frt, Nagy-Ecsed 3 frt, Mérk 40 kr., Fábriánháza 50 kr., Gebe 1 frt, Nyír-Megyes 1 frt, Hodász 50 kr., Kántor-Jánosi 5 frt. Összesen 59 frt 40 kr. K.-Jánosi, 1893. ápril 23. Segesvári József esperes. — Alólírott szerkesztőhöz pedig nagy. Csernák István máramaros-ugocsai e. m. esperes úr 31 frt 50 krt küldött be, a mely összeghez a következő egyh. községek következő adományokkal járultak: M.-Sziget 10 frt, Tamásváralja 3 frt, Gödényháza 2 frt, Tarna 3 frt 5 kr., Visk 2 frt, Hosszúmező 2 frt 15 kr., Péterfalva 1 frt, Gyula 70 kr., Halmi 7 frt 60 kr. Összesen 31 frt 50 kr. — Végre t. Kovács János pittsburgi lelkész úr az észak-amerikai Egyesült Államokból 1 frt 38 krt küldött be Lapunkhoz ugyancsak ezen kegyeletes célra. A két utóbbi összeggel átszámoltam a főtiszt. püspöki hivatalnak. A 16. számunkban közölt 1359 frt 36 krral együtt a jelzett célra 1451 frt 64 kr. gyűlt be és nyugtázott eddig Lapunkban. Csiky Lajos.

— **Halálozás.** Lapunk zártakor vettük a leverő hirt arról a megrendítő csapásról, a mely *dr. Bartha Béla* szeretett és tisztelt kartársunkat, a sárospataki ref. főiskolai jogakadémia egyik derék tanárát s lapunknak érdemes munkatársát édes anyjának, nt. *Bartha Mór* ref. lelkész úr nejének váratlanul történt elhalálása által sujtotta. Ószinte részvétünk kifejezésével osztozunk a gyászoló család s különösen szeretett kartársunk méltó fájdalmában s kívánjuk neki a férfiúi lélek vigasztalás teljes megnyugvását; kívánjuk, hogy értékes munkásságához merítsen még újabb erőt a felejthetlen édes anya áldó emlékezetéből. A halálesetről a következő gyászjelentést kaptuk: Mély fájdalommal jelentjük a leghűbb házastárs, legszeretőbb anya, nagyanya és testvér, már csak néhai *Munkácsi-Joo Borbála*, Deezsi Bartha Mór apai ev. ref. lelkész nejének folyó május hó 8-án este fél tíz óraker, 7 napi súlyos betegség után történt elhunytát, élete 54-dik, házassága 34-dik évében. Porrá válandó részei f. hó 10-én délután 4 óraker fognak az ev. ref. egyház módja szerint a szatmárrészi sirkertben az anyaföld kebelébe tétetni, várdomb-utczai 14. számú háztól. Ó ki áldás volt nekünk életében, legyen áldva tőlünk örök nyugalomban!!! Bartha Mór, mint férj. Dr. Bartha Béla, neje Lipcsey Margit, gyermekeik: Bartha Béla, Bartha Zsolt. Bartha Lenke és férje Csengey Gusztáv. Bartha Elemér, gyermekei, menyé, veje és unokái. Joo Gábor, Joo László testvérei. Szatmár, 1893. máj. 9.

— **Lapunk múlt évi hátrálékosait e hét folyamán külön levelekben felhívtuk tartozásuk rendezésére. E helyen is kérjük, hogy kötelességüknek legyenek szívesek eleget tenni, hogy mi is teljesíthessük, a mivel meg mi tartozunk, e Lappal összeköttetésben, másoknak.**

TARTALOM-JEGYZÉK: A tanítók fizetése. Kovács Lajos. — Helyettes lelkész joga. Szigethy Gyula. — Közéletünk: A debreczeni ev. ref. egyházmegye és a debreczeni ev. ref. egyház közti viszony ismertetése. Szele György. — A nagybányai ev. ref. egyházmegye közgyűlése. Gergely Károly. — Az idők jele. M. A. — Palóczy László kerületi jegyző s Borsodmegye követének beszéde a kerületi ülésben 1844. július 31-én. — Különfélék. — Hirdetések.

Felelős szerkesztők és laptulajdonosok:

CSIKY LAJOS és Dr. BACZONI LAJOS.

Debreczen, 1893. „Csokonai” nyomda és kiadó részvénytársaság nyomása. — 745.

Pályázati hirdetés

A debreczeni ev. ref. egyház ezennel pályázatot hirdet az általa fentartott nagy-csapó-utczai kisebb leánytanítónői állomásra, melylyel ez idő szerint az első és második elemi osztályok vezetése és a női kézimunkának tanítása van összekötve, de fentartja az egyház, hogy a megválasztandó tanítónőt szükség szerint más elemi osztály vagy osztályok vezetésére is alkalmazhassa.

Javadalmazás: négyszáz frt évi készpénzletetés, száz frt lakbér és tíz köbméter tűzifa beszállítva; a megválasztandó tanítónő sikeres működés és kifogás alá nem eső magaviselet esetén három év betöltése után állandósítatik, a mikor fizetése 50 frttal javíttatik; öt évi szolgálat után fizetése ismét ötven frttal, tíz évi szolgálat betöltése után száz frttal emeltetik.

Csupán ev. ref. vallású okleveles tanítónők pályázhatnak, kik keresztleveleikkel, szolgálati bizonyítványaikkal és oklevéllel felszerelt kérvényeiket nagy. *Némethy Lajos* lelkész és iskolaszéki elnök urhoz ez évi június 15-én délután 5 óráig adják be vagy küldjék el.

Debreczen, 1893. április 30-án tartott presbyteri közgyűlésből.

KISS ÁRON,
püspök, mint lelkészelnök.

SIMONFFY IMRE,
királyi tanácsos, főgondnok.

SOMOGYI PÁL,
főjegyző.

Pályázat tanári állomásra.

A hód-mező-vásárhelyi ev. reform. főgymnasiunban két tanári állomásra pályázat hirdettetik.

1. Az első tanszék rendes tanári állomás, a latin és történelmi szakra. A heti órák száma 20—21. A fizetés 1000 frt, 200 frt lakbér és ez időszert 40 frtos ötödéves pótlék, de a mely 200 frton felül nem emelkedhetik. Pályázhatnak ev. reform. okleveles tanárok. A megválasztott **egy évi próbaidő** után véglegesíttetik; végleges minősítése után jogos és kötelezett tagja a tiszántúli ev. ref. középiskolai tanárok gyám és nyugdíjintézetének, úgyszint a helybeli ev. reform. egyház belsőtisztviselők özvegy és árva gyámintézetének.

2. A másik pályázat a természetrajzi és földrajz tanszakra hirdettetik. Ez helyettes tanári állomás, csak az 1893—94-ik tanévre. Pályázhatnak ev. ref. vallású okleveles tanárok vagy végzett tanárjelöltek. A heti órák száma 20—21. Fizetése, ha okleveles tanár választatik: 900 frt, ha nem okleveles tanárjelölt 800 frt.

A fizetés mindkét tanszéknel évnegyedes részletekben előre adatik ki.

A pályázók folyamodványukat keresztelő levéllel, esetleges katonai szolgálataikat igazoló irással és végzett tanulmányaikat feltüntető okmányokkal felszerelve a f. évi május 31-ikéig bezárólag alulírotthoz nyújtásuk be.

Hód-Mező-Vásárhelyen, 1893. apr. 24.

3-3.

A Presbiterium elnöksége.